

צפנת

פרשת שלח
תשפ"ה
גליון קע"ג

צפונות ועיונים על עניני הפרשה והמועדים
יו"צ ע"י בני החבורה דקהילת אשי ישראל

"אִם תִּחְנֶנָּה עָלַי מִחְנֶנָּה לֹא יִרְא לְבִי אִם תִּקְוָם עָלַי מִלְחָמָה בְּזֹאת אֲנִי בּוֹטֵחַ"

'סוכותה לראשי ביום נשק' | שיחת רבינו הגדול מרן הגרא"מ שך זצוק"ל ערב מלחמת המפרץ

מגילות, וכל זה היה ביד משה רבינו במצרים, ובני ישראל היו נאספים ביום השבת ולמדו במגילות אלו, וע"כ התרגז פרעה ואמר 'אל ישעו בדברי שקר' שלא יעסקו במגילות אלו. עוד מצינו שגם ספר איוב היה לבני במצרים, שאמרו חז"ל (ב"ב יד) משה כתב ספרו ופרשת בלעם ואיוב, ומוכר במפרשים שם ממגילה קדמונית, שמשה רבינו היה מוליך ומביא בידיו את ספר איוב לאחד אחד מזקני ישראל בשעבוד מצרים, למען ישמעו ולמען ילמדו כי יש תקוה לכל בוטח בה', שאחר הרע יקבל גם טוב וחסד ממנו, ע"ל. משה רבינו נטל את ספר איוב והראה אותו לכל אחד מזקני ישראל, שיראה שהנה איוב היה מוקף בצרות גדולות וסבל רבות, וה' עזר לו והושיעו, ולכן גם לכם יש תקוה, אתם כעת בגלות, ועליכם לקוות להשי"ת שיוציא אתכם מגלות זו. דברים אלו ניחמו את בני ישראל ונפחו בהם תקוה וכך יכלו לעבור את השעבוד במצרים.

יהודי מאושר ושמח בכל מצב - כי אתה עמדי

כך האמינו היהודים תמיד, ובטחו בהשי"ת שיגאל אותם, וכך יש על כולנו להאמין באמונה שלמה שכך הוא באמת, והדבר בידינו, יודעים אנו שכאשר מתפללים טוב יותר - נהיה טוב, וכשלומים טוב יותר - המצב נעשה טוב יותר, ואם חלילה קורה אחרת - הרי גם בזה יש חשבונות שמים לפני השי"ת.

כך יהודי צריך להאמין, ואז הוא בשמחה בכל המונים, כפי שאמר דוד המלך (תהלים כג ד) 'גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי' שגם נאשר מוליכים יהודי לתליה, הוא יודע כי אתה עמדי, הקב"ה הולך עמו. האם אותו הורגים, הרי הורגים יהודי, ויהודי לעולם אינו מת, כי נפשו נשארת נצחית.

בעיר סלוצק היה בזמני יהודי זקן כבן תשעים שנה, בנו של הגאון רבי ראובן מדנבורג, שהיה מטופל בבת יחידה, וסבל צרות כל ימיו, אך מידי מוצאי יום הכיפורים היה נכנס לבית הרב שהיה סמוך לביתו, והיה רוקד ושר בניגון מיוחד את התיבות (מברכת קידוש השם שקודם תפלת שחרית) 'אבל אנחנו עמך בני בריך בני אברהם אוהבך, שנשבעת לו בהר המוריה, ואמר שישנה קבלה בידו ששיר זה שר הגרף פוטוצקי גר הצדק בהליכתו להשרף על קידוש השם, גר צדק זה היה צאצא מבית המלכות והתגייס ועל ידי מסירה הוא נתפס, ניסו לפתותו לחזור בו ולא הסכים, ושפטו אותו להשרף ביולנא במעמד הוריו וכל בית המלוכה, והגר"א ז"ל שלח לו שביכלתו להצילו, אך הוא סירב לוותר על הזכות למות על קידוש השם, הגויס הבעירו מדורה גדולה באמצע העיר, וקראו לכל בני העיר לראות בשריפתו, ובדרכו למוקד שר את התיבות 'אבל אנחנו עמך בני בריך' וכו', כך הוא שר בשמחה ונכנס לאש! ואף אותו זקן שסבל צרות רבות, היה שר כך והיה מלא שמחה - כי הוא יהודי.

אין רע אצל יהודי, כי למרות שהוא סובל רעות, אין צרה שמדכאת את רוחו, וכי לגרף פוטוצקי היה רע? הרי הוא נכנס ישר לפני כסא הכבוד! כתוב בספרים (ש"ת מהר"ם מרוטנבורג כרך ג דפוס פראג ס' תקיז, תשכ"ז ס' יטו) שיהודי הנהרג על קידוש השם, אינו סובל יסורים, ואף אם היה סובל - הרי רגע קט של יסורים אינו נחשב לעומת האושר הנשגב והנצחי שיש לו תחת כסא הכבוד, ובדואי זה טוב לו מכל שנות חייו.

כך כל אחד ואחד צריך לחשוב ולהאמין, ומה נדרש מאתנו תמיד, לקוות לטוב מהקב"ה, אבל להיות מוכנים גם למסירות נפש, עלינו לשאוף למדרגות של רבי עקיבא שחי כל ימיו בהכרה עמוקה זו ואמר (ברכות סא) כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה, מתי יבא לידי ואקיימו - 'ובכל נפשך'. בודאי צריך להתפלל שיהיה טוב, אין לאבד את התקוה, לא לגרום לביטול תורה, לא לגרום לבלבול, ויש להאמין תמיד שהכל מהרבונו של עולם, שהכל יד'ה, ואפילו אם יהודי צריך להשרף על קידוש השם, הוא צריך לשמוח על שהולך למות על קידוש השם מפני שהוא יהודי. בודאי צריך לקוות שה' יעזור וכולם יהיו בריאים, אך אין להכנס למשבר ולמבוכה ולא לגרום לבטל מהלימוד, תמיד עלינו להיות בשמחה - על שאנחנו יהודים.

נפל בגורלי לדבר בזמן שלכל הדעות וללא כל ספק מוטלת החובה על כל אחד לפשפש במעשיו ולשוב בתשובה, וכמו שמפורש ברמב"ם (הל' תענית פ"א) מ"ע מה"ת לזעוק וכו' על כל צרה שתבא על הציבור וכו', ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבא צרה ויזעקו עליה ויריעו, ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן וכו', ע"ש.

וא"כ כאשר אדם רואה שבאים עליו צרות, עליו לפשפש במעשיו ולשוב בתשובה, וכעת הוא זמן שאף אחד אינו יודע מה יהיה, אין נביא, ויש רק לבטוח בה'. רק בה'. וברור שהבטחון בהשי"ת הוא הדבר הקל ביותר, הברור והשכלי ביותר. הרי פשוט שאין האדם ההולך ברחוב מרמה את עצמו לחשוב על השמש הזורחת לו או הירח המאיר לו שהכל נעשה מעצמו ללא כוונה, כי מי השוטה והפתי שיחשוב כך. אלא הדבר ברור מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים ומן השכל שיש אחד שפועל עבדיו את כל זה, אתמול הוא האיר עבדיו את השמש, והוא מאיר אותה היום, וכשם שאיני חושב שבראתי את השמש, אלא יש מי שברא אותה עבורי, כך אם אני מרים את היד, אין לי לחשוב שבכוחי אני מרים את היד, אלא כל פעולה שהאדם עושה יש מי שעושה אותה עמו, זו היא פעולה של הקב"ה. אלו הם דברים פשוטים שאין צורך להביא לזה ראיות או פסוקים או לומר הסברים.

כל מה שנעשה - נגזר מהשי"ת

הנה היה בעולם מטורף אחד, סטאלין, שהטעה מיליוני איש, והם טעו אחריו ועשו אותו כעבודה זרה, וכשנתבונן בזה נוכל לקבל מושג מהי עבודה זרה, ההמון ברוסיה האמין בו, עד שאמרו - יהדות לסטאלין השמש זורחת, והודות לו הגשם יורד, הכל בזכותו, כדוגמת פרעה בשעתו שסבר לומר שאינו כבן אדם ואינו זקוק לצרכי האדם, והאם גם אנו חושבים כך ח"ו. הרי יודעים אנו שיש מי שעושה זאת עמי, מי שעושה אתמול, לפני שבוע ולפני עשר שנים, הוא עושה גם היום עמי, לא אני מרים את היד, אלא מצוים שאוכל להרים, זוהי ההבנה הפשוטה ביותר לכל בר דעת, כי הנה האדם מרים את ידו, ואילו חתיכת בשר אינה יכולה להתרומם מעצמה, וכמו כן כאשר העין מונחת על שולחן היא אינה רואה, מפני שאז לא אומרים לה שתראה, ורק כאשר אומרים לה לראות היא יכולה לראות, ואם היה שוטה שסבור שבכוחו לעשות כח של ראייה, מדוע אין הוא יכול להניח את העין על השולחן ולראות. ואם כן יסוד זה הוא שכלי ביותר, ולמרות זאת האנשים מסתבכים ומתבלבלים, הם חיים ללא מחשבה, כסוס שוטף במלחמה, ואינם עוצרים להתבונן בנעשה.

ועל כן עלינו להתאסף ולדבר כדבר איש אל רעהו, ולהסביר את הדברים, והרי כולנו בדעה אחת, כולנו מאמינים, אתה כמוני ואני כמוך, אני חושב כמוך ואתה חושב כמוני, הבה נחשוב יחד ונכריז ביחד - יש בורא עולם, יש רבש"ע. וכאשר חוששים אנו שח"ו עלולה לפרוץ מחר מלחמה, הרי לכל דור יש תכונתו, והכדור שנופל שולחים אותו, ואם נגזר על אדם שהכדור לא יפול עליו - הרי הוא לא יכול. והכל בגזירת עליון! אין זה דמיון או אמונה עיוורת, הדברים מפורשים בתורה, והתורה היתה לפנינו ותשאר אחרינו, וקודם שניתנה לנו תורה כבר נכתבו בה הדברים, וממנה יש לנו לשאוב את אמונתנו ותקונתנו בה'.

בני ישראל במצרים התחזקו מכח מגילות עם דברי הנבואות

מבואר בחז"ל שכבר קודם מתי"ת היו מגילות לבני", ובהן היה כתוב כל מה שדיבר הקב"ה עם אדם הראשון, עם קין והבל, עם נח, פרשת המבול וכדומה, וז"ל המדרש (ש"ר ה יח) על מה שאמר פרעה (שמות ה ט) 'על כן הם צעקים לאמר וגו' תכבד העבדה על האנשים ויעשו בה, ואל ישעו בדברי שקר', מלמד שהיו בידן מגילות שהיו משתעשעין בהן משבת לשבת, לזמר שהקב"ה גואל, לפי שהיו נוחין בשבת, אמר להם פרעה 'תכבד העבדה על האנשים ויעשו בה, ואל ישעו בדברי שקר' אל היו משתעשעין ואל יהו נפישין ביום השבת, ע"כ. וכתב בפירוש מהר"ז שם שהמגילות הם כל דברי ספר בראשית, מגילות של סיפורי אדם ונח והמבול והפלגה, וסיפורי האבות, וכל הנבואות וההבטחות שהתנבאו, וכמאן דאמר שהתורה ניתנה

לע"נ מרן הגאון רבי ראובן ב"ר שתי פיין זצוק"ל

ר"י 'תורה ודעת'

נלב"ע כ"ה סיון תשנ"ג

ת.נ.צ.ב.ה

וצריך עיון

קושיות מבי מדרשא

"שלח לך אנשים" (יג ב)

פרש"י: 'שלח לך אנשים - למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה על עסקי דבה שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר'.
קשה מדוע לא נחשב שיש כאן לשה"ר לתועלת ויהיה מותר, דהרי לשיטתם הכוונה בזה הוא להציל את עם ישראל מלצאת.

"איש אחד איש אחד למטה אבותיו תשלחו" (יג ב)

קשה טובא אי כל הטעם של שילוח המרגלים היה בשביל לרגל, א"כ מאי טעמא שלחו מרגל לכל אחד, והא לכאור' סגי בשני מרגלים לכולם כמו שמצינו גבי יהושע.
עוד קשה מ"ט בשביל לרגל את הארץ נדרש לשלוח נשיאים והא אדרבה יותר מתאים לשלוח אנשים פחותים דהלא חיישינן שמא יתפסו אותם הענקיים וכו' או אנשים זריזים וכו' וכאן נראה שכל מה שחיפשו היה רק אנשים נשיאים.

עוד קשה שלא מצינו תפילה של משה רבינו שינצלו מהאומות שיושבות בארץ ישראל שלא יתפסו אותם.
[הרב אשר פורמן]

"הבמחנים אם במבצרים" (יג יט)

לכאורה הטעם שמשא רבינו אמר לבדוק אם הם במבצרים, הוא בכדי ללמדם שהם אנשים חלשים ואינם חזקים, ולפ"ז כשהשיבו לו שהם אנשים גבורים הרי שצריכים הם להיות יושבים במחנים, אלא דיקשה דהשיבו לו גם שהערים בצורות בשמים, וזאת למרות שהיו אנשים חזקים.
[הרב מיכאל אונגר]

"היש בה עץ אם אין" (יג כ)

כתב רש"י: 'אם יש בהם אדם כשר שיגין עליהם בזכותו'. ושמעתי להקשות, מדוע בסדום היה צריך עשרה בני אדם, ולא היה מספיק אחד בכדי להגן. ועוד אם היה מספיק אחד מדוע משה רבינו ואהרן הכהן לא הספיקו בשביל להגן על עם ישראל ממייתה, והוצרך לזה תפילה מיוחדת של משה רבינו.
[הרב ישראל מאיר הלוי אייזנטל]

"היש בה עץ אם אין" (יג כ)

פרש"י: 'אם יש בהם אדם כשר שיגין עליהם בזכותו'. הנה מפשטות דברי רש"י משמע שעיקר הענין הוא האם הארץ טובה או לא טובה דמשה רבינו אמר להם שהארץ טובה, ואילו הם רצו לבדוק האם הארץ טובה.

וצ"ע וכי אם יש אדם שמגן על דורו כעץ, האם זה סיבה לא לכבוש את הארץ, ובשלמא גבי צורת הכיבוש הגשמית יתכן שהם צריכים לדעת באיזה צורה הוא זה אך גבי אדם כשר הוא נושא של זכות, והרי זה ודאי שהיה להם זכות לכבוש את הארץ, וביותר הקשוי דכלב בעצמו אומר להם 'סר צילם מעליהם' כביכול בלי זה הם באמת לא היו יכולים לכבוש את הארץ.

[הרב יעקב ישראל שניידר]

"היש בה עץ אם אין" (יג כ)

פרש"י: 'אם יש בה אדם שמגן על דורו כעץ'. ויל"ע הרי כל מה שבאו לרגל הוא על ענינים גשמיים, כגון 'הטובה היא אם רעה', ומה שייך כאן ענין רוחני?

"ויעלו בנגב ויבא עד חברון" וכו' (יג כב)

פירוש: 'שכלב לבדו הלך שם להשתטח על קברי אבות'. וצ"ע לפ"ז למה הזכיר הכתוב 'ושם אחימן' כו', וכן 'והברון שבע שנים נבנתה' כו', אשר משמע שבא הכתוב לספר מה ראו שם המרגלים, והרי לא הלכו המרגלים לשם כלל אלא רק כלב הלך להתפלל. וביותר קשה דכתיב להלך 'וגם בני הענק ראינו שם', והיאך ראו אם לא הלך שם אלא כלב, וצ"ע רב.

[הרב אהרן דיקמן]

"וכל העם אשר ראינו בתוכה אנשי מדות" (יג לב)

פרש"י: 'כגון גלית גבהו שש אמות'. ויל"ע הלא לא היו זה כולם אלא רק הענקים, ומדוע כתוב 'וכל העם אשר בתוכה'.

ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו (יד כד)

צריך עיון דבשלמא גבי כלב בן יפונה מבואר שמה שהוא זכה לבוא לארץ היה זה משום שהיה לו רוח אחרת אך גבי יהושע בן נון שלא מוזכר שהיה לו רוח אחרת, קשה מאי טעמא הוא זכה להיכנס לארץ.

[הרב אשר פורמן]

"והעמלקי והכנעני יושב בעמק" (יד כה)

צריך עיון דכ' לקמן (פסוק מה) 'וירד העמלקי והכנעני היושב בהר ההוא', ומפורש א"כ שהוא ישב בהר ואינו ישב בעמק.

"וירד העמלקי והכנעני היושב בהר ההוא ויכתום עד חרמה" (יד מה)

ובדברים (א מ) נאמר: 'ויצא האמורי היושב בהר ההוא לקראתכם וירדפו אתכם כאשר תעשינה הדבורים ויכתו אתכם בשעיר עד חרמה', וצ"ב.

"לפלא נדר או שלמים" (טו ח)

צ"ע וכי ב' מינים הם הלא שלמים באים בנדר, והול"ל 'עולה או שלמים', או 'נדר או נדבה', וצ"ע.
[הרב אשר גרינוולד]

"ויניחוהו במשמר כי לא פרש מה יעשה לו" (טו לד)

קשה איך היה מותר להם להניחו במשמר, והרי היו צידה ומבואר בכמה דוכתי דיש צידה באדם. (ועי' תוס' מנחות סד. דמשמע מינייה דיש צידה באדם).

[הרב יעקב ישראל שניידר]

קושיא עצומה | ציווי ה' לשלוח מרגלים

שלח לך אנשים" (יג ב)

כתב רש"י: 'לדעתך, אני איני מצוה לך אם תרצה שלח'. הנה מפשטות דברי רש"י משמע שכביכול לא היה כלל ציווי מה' לשלוח שליחים וכל מה שמשא רבינו שלח היה זה רק לדעתו של משה רבינו.

וצ"ע דמחד מפורש בפסוק 'שלח לך מלאכים', ולכאורה אם הוא רק שהקב"ה הסכים עמו א"כ מאי טעמא נאמר שלח לך.

ועוד קשה הלא נאמר 'וישלח אותם משה על פי ה' כולם', וא"כ מפורש דהיה זה על פי ציווי ה', אמנם רש"י כ' בזה דאין הכוונה שהיה כאן על פי ה' אלא הכוונה הוא שרק היה לדעתו בהסכמה של ה', אמנם עדיין צריך עיון מאי טעמא נאמר על פי ה' כיון שהיה זה רק החלטה של משה רבינו גרידא.

ועיקר הקושי הרי משה רבינו אמר י-ה יושיעך מעצת מרגלים, נמצא דידע משה רבינו שבאמת יש כאן סכנה וא"כ מאי טעמא הוא לא אמר דהוא לא מוציא מרגלים.

צפונות רבותינו לבית הלוי

הרב אהרן שמואל הלוי

מענינא דיומא

'לירא מה' ולא מן האויב'

וכתב הבית הלוי במאמר הבטחון (הנדפס מכת"י בהוצאת מוהר"י סולוביצקי שליט"א עמ' נ' וז"ל היראה מבשר דם, מבואר בפסוק שזה בא מצד שכחה מה' יתברך, וכמאמר הכתוב 'מי את ותיראי מאנוש ימות, ומבן אדם חציר ינתן, ותשכח ה' עשך נוטה שמים ויסד ארץ, ותפחד תמיד וגו', כי אם היה האדם מעלה בלבד, אשר כל הנמצא בעולם, הכל מאתו יתברך, ואין בשום בריה יכולת לשנות גזירתו, לא להעדיפה, ולא לחסרה, אפילו כחודו של מחסן, ולא להקדימה, ולא לאחרה, אפילו רגע אחד, וכמאמר הכתוב 'והוא באחד ומי ישיבנו ממילא אין לו לירא משום אדם, וכמאמר הכתוב 'מה יעשה לי אדם' עכ"ל.

(וכל' ברבינו בחיי (סוף עקב) שיראת בשר דם, הוא פחיתות הנפש, וחסרון גדול בחק יראת השם יתברך, וכן לשון רבינו יונה (משל ג כו) אמנם בבא הצרה מדעתו כי הכל ביד השם יתברך, לא ישים לבם לפחד המכה, ויוסיף יראה לשם ותקוה ותוחלת אליו).

"וכל מנאצי לא יראוה" (יד כג)

ונהנה אף דהיתה הגזירה על כל ישראל, ביאר בחידושי מרן רי"ז הלוי עפי"מ דאיתא במדרש דמבן עשרים ומעלה בין שהיה עמהם בעצה, בין שלא היה עמהם בעצה, לא היה נכנס, פחות מבן כ' ולא הביא שתי שערות אפילו היה עמהם בעצה היה נכנס, ואם הביא שתי שערות והוא פחות מבן כ' אם היה עמהם בעצה לא היה נכנס, ע"כ דברי המדרש, וביאר הגר"ז דזהו דאמר הכתוב 'וכל מנאצי וגו' ר"ל אפילו הפחותים מבן עשרים אם רק היו עמהם בעצה.

וזהו הביאור הכתוב בפרשת דברים 'ובניכם אשר לא ידעו היום טוב ורע המה יבואו שמה' היינו דההבטחה היא רק על אותם הבנים שלא ידעו היום טוב ורע ר"ל הקטנים שלא הביאו שתי שערות דלאו בני דעה נינהו עליהם יש הבטחה שיבואו שמה אבל הגדולים שכבר באו לכלל דעת בהם כבר הדבר תלוי אם היו עמהם בעצה או לא כדברי המדרש הנזכר לעיל.

"סלח נא לעון העם הזה כגודל חסדך וכאשר נשאתה לעם הזה ממצרים ועד הנה" (יד יט)

בביאור מה שהוסיף משה בתפילתו 'וכאשר נשאתה לעם הזה ממצרים ועד הנה' אף שכבר הזכיר מידת הרחמים המועילות להאריך אף לחטאים (ועי' רמב"ן) ביארו בשם הגר"ז ז"ל דחשש משה אולי ברית זו ד"ג מידות אין מועילה לחטא זה ע"כ בקש משה 'סלח נא וכו' כאשר נשאתה לעם הזה ממצרים ועד הנה' שכשם שנשאתה וסלחת לעם הזה קודם שכרת להם ברית של 'ג מידות כך תמחול גם עכשיו אם נזדמן חטא, אשר הי"ג מידות לא יועילו לו למחילה (אמנם באבן עזרא משמע ד'וכאשר נשאתה טוג' הוא מדת 'ונשא עון' ד"ג מידות עצמן, ומ"מ קיימין דברי הגר"ז על מה שביקש 'ממצרים ועד הנה' דתוספת זו היא בקשה על זמן שקודם כריתת ברית י"ג מידות).

בעומק הסוגיות | מלאכה שא"צ לגופה

הרב מאיר טעפ

"וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת" (טו לב)

בתרגום יונתן מובא, דהמקושש לשם שמים נתכוין, שכוונתו היתה רק שידעו באיזה מיתה דנים את המחלל שבת. וכן הביא תוס' (ב"ב קט: ד"ה אפילו) ממדרש.

והקשה המהרש"א (ב"ב קט:): 'ויש שואלין בזה, היאך חטא באיסור שבת, כדי לידע באיזה מיתה דנין המחלל שבת'. וכתב לתרץ: 'וי"ל כיון שלא היה צריך למלאכה זו, אלא לידע באיזה מיתה כו', הוי ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה, כמו חופר גומא וא"צ אלא לעפרה, שהוא פטור לרבי שמעון (שבת קד:), ומיהו הוא ודאי דהיה חייב מיתה בדיני אדם, שלא ידעו העדים שהתרו בו שהוא עשה על דעת זו, ואין אלא דברים שבלב, ודנין היו אותו למיתה ע"פ העדות'. (ועי' ע"ע בקוב"ש ב"ב שם).

ועי' בספר חמדת ישראל לבעל הכלי חמדה (ח"ב סי' יג א), שהקשה כע"ז, על הא דקיי"ל דשופר ומגילה לא דחי שבת, דחיישינן שמא יעבידו ד' אמות ברשה"ר, ולכאורה הא ס"ל לה"ש דמלאכה שאין צריכה לגופה פטור, וכיון שמעבידי רק לצורך המצוה, שפיר חשיב מלאכה שא"צ לגופה ופטור, ומסיים שם 'והוא קושיא גדולה'.

לתרומות עבור אחזקת הכולל
נא לפנות אל
הרב י. שניידר
054-8475219

לתרומות עבור עניי הקהילה
בפיקוח מורינו הרב שליט"א
נא לפנות לגבאי ביהמ"ד

להפקדות נא לפנות אל
הרב י. שניידר
054-8475219
או הרב שמואל קארפ
050-4106327

תפקיד המרגלים | יהושע וכלב

הרב יעקב ישראל שניידר

והנה אופן הראשון ואופן השני **שניהם דרכים ישרים לפני ה'**, כי אף שבאופן הראשון הנפש יותר משומרת, מכל מקום אם אופן השני כונתו לשמים הוא ג"כ אופן טוב וכמעשה דכלב. **ובזה** נוחא מה דאיתא בתוספתא שלפנינו הקדים הכתוב ליהושע ולפעמים לכלב, ללמד ששניהם שקולים. ולכאורה הלא יהושע בודאי היה גדול מכלב שמשא רבינו ע"ה מסר התורה ליהושע והקב"ה העמידו תחת משה, אבל הכונה לענין זה, ששתי הדרכים צודקות וכמו שכתבנו. עכ"ל.

על פי הנ"ל מיושב החילוק ביניהם:

כלב במהותו היה נקרא **חלק מהמרגלים עצמם** והיה שותף להם, והוא לא רק משום הצורה בעבודת ה' אלא הוא באמת נקרא חלק מהמרגלים עצמם, ואילו יהושע **נפרד מהמרגלים ולא היה לו שייכות עמהם כלל**, ועל כן כלב בזה שהוא ניצל הוא זכה לתואר של **'עבדי'** כלב, אמנם גבי יהושע הוא מעיקרא לא היה חלק מהמרגלים עצמם ועל כן הוא לא זכה לתואר 'עבדי' שהיה רוח אחרת עמו משום שלמעשה לא היה לו שייכות עמהם, נמצא שלא היה לו רוח אחרת כיון שלא היה לו שייכות למרגלים.

ולפי"ז אפשר לומר דבר מבחיל. הנה מצאנו דבר מאד משונה גבי המרגלים דהלא בתחילת הפסוקים מובא מה היה השמות של המרגלים, ושם מופיע שהמרגל לשבט אפרים הוא יהושע בן נון, ואילו מיד לאחר מכן נאמר שמשא רבינו החליף את שמו של הושע בן נון ליהושע בן נון, ויש להבין מפני מה התורה כתבה בצורה שבתחילה נאמר הושע ומיד אחרי זה 'יהושע'.

ועוד צ"ע מדוע הפסוק חוזר על עצמו בזה שהוא כ' מה היה שמות האנשים שמשא רבינו שלח לתור את הארץ דבתחילה כ' ואלה שמות האנשים ואילו לאחר מכן כ' שוב מה שמות האנשים, וביותר שמיד אחרי זה נאמר שמשא רבינו החליף את שמו של הושע בן נון, וצ"ח כחלק משמות המרגלים מובא בפסוק שמשא רבינו החליף לו את שמו, ואמאי הוא נאמר ביחד עם שמות הנשיאים.

והביאור בזה הוא משום שבאמת הרי כל שבת ושבת היה צריך להביא מרגל משבטו **ומשבט אפרים נבחר 'הושע'** בן נון אלא שבדגש שמשא רבינו החליף את שמו, נמצא שבאמת הוא לא היה חלק מהמרגלים, ועל כן באמת הוא לא היה שייך למרגלים, וזה גם מה שהועילה התפילה שלו דכביכול היה את שנים עשר המרגלים ומלבד זה היה כאן תפילה של משה רבינו, שבעצם החליפה את שמו וכביכול הוא לא היה המרגל.

ולפי זה יובן מאוד מה שמצינו דאצל יהושע התפילה של משה רבינו היה על עצם העצה של המרגלים ועל ידי התפילה הזאת הוא יצא מהשליחות יחד עם המרגלים והוא היה שליח עצמאי, ואילו גבי כלב הוא לא היה שליח עצמאי אלא הוא היה שליח ביחד עמהם ובכל זאת הוא ניצל בזכות אבות, משום שאצל משה רבינו סוג התפילה היה בזה שהוא לא יהיה חלק מהמרגלים.

נמצא א"כ דידוד דברי החפץ חיים אין הכוונה רק שהיה כאן ב' צורת התחכמויות עם המרגלים אלא היה כאן **ב' סוגי שליחויות** דגבי יהושע היה נפרד מהם ולא היה כלל יחד עמהם, משא"כ כלב.

ולפי"ז יתכן דהוא הדין גבי הליכת כלב לקברי אבות שיתפללו עליו, והטעם שלא היה זה גבי יהושע, משום שכידוע היה שליחות המרגלים בגדר כיבוש של הארץ וכבר האריכו בזה האחרונים, ועל כן כיון שיהושע נפרד מהם לא היה לו חלק בשליחות של כיבוש הארץ ועל כן לא היה שייך לזכות אבות, דיתכן שמה שהוזכר זכות אבות הוא משום שהוא חלק מכיבוש הארץ שהוא בזכות האבות, ועל כן התפללו שיהיה בזכותם.

משא"כ גבי כלב שכיון שהיה שותף להם בכיבוש הארץ על כן היה שייך לזכות אבות לכבוש הארץ, והדברים מפורשים ברש"י ש' **שמה שכלב זכה בעיר חברון הוא משום שהוא הלך לשם**, ולכאורה מה הקשר ביניהם, אלא כיון שזה היה כיבוש על כן הוא זכה בארץ, וזה מה שרש"י מדגיש את קבלת העיר חברון, שהיה זה בזכות האבות, אך הוא כבש אותה, ולא מצינו אצל יהושע שהוא קיבל בזכות מה שהוא הלך למקום מסוים.

הנה מצינו בתורה כמה וכמה חילוקים בין התפקיד של יהושע לבין כלב ויש לבאר החילוק:

א. אצל יהושע זכה הוא לתפילת משה רבינו שהתפלל עליו שיושיעו אותו מעצת מרגלים, ואילו אצל כלב לא מצינו לתפילה זו ואדרבה מצינו בחז"ל שהלך להתפלל על קברי אבות, וע"ז אמרו 'שהושחרו שינוי מפני התענית' ואילו אצל יהושע לא מצינו הכי.

ב. הקב"ה אומר על כלב 'ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו' ולא מצינו כן אצל יהושע בן נון וביותר שהרי באותה פרשה שמוזכר 'וכל מנאצי לא יראוה' מוזכר רק כלב בן פינה ולא מוזכר כלל יהושע בן נון.

ג. על כלב התורה מזכירה שהוא הלך לקברי אבות כחלק מהמרגלים, ואילו אצל יהושע לא מוזכר כלל מה הוא עשה והאם הוא נטל חלק.

ד. מאי טעמא אצל כלב הועילה תפילה גרידא, ולא היה צריך לשינוי השם, ואילו אצל יהושע היה צורך גם בתפילה וגם בשינוי השם.

צורת השליחות

כתב החפץ חיים בספרו לבאר את החילוק בין שליחות יהושע לבין שליחות כלב, וז"ל (שמירת הלשון ח"ב פ"ט בהערה): 'ואגב נבאר מהו זה דכתיב ויקרא משה להושע בן נון יהושע, ופירש"י שאמר לו יהושיעך מעצת מרגלים, ולמה לא בירך גם לכלב וכי משוא פנים יש בדבר. גם מהו דכתיב ויבא עד חברון, ופירש"י שכלב לבדו הלך לשם ונשתטח על קברי אבות שלא יאה ניסת מחבריו להיות בעצתם, מדוע לא הלך גם יהושע, וגם מהו שכתב בסוף הפרשה ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי, מדוע לא הזכיר הקדוש ברוך הוא את יהושע גם כן לשבח שהוא היה מתנגד לשיטת המרגלים מתחלה ועד סוף.

אכן באמת נוחא הכל בחדא מחתא. והוא, **דיש שתי דרכים בעבודת ה' יתברך** בעת שמתגברים כחות התועים בעולם ואחד מעובדי ה' הוכרח לעמוד עמהם כמה שבועות. אם יוציא אז כוחותיו הפנימיים לחוץ, דהיינו שיפרסם שיטתו האמיתית לעיניהם, ויירב עמם על דעתם הכוזבת. או שישתוק לעיניהם, ואפשר גם שישכים עמהם לפנים, עד שיבוא ברבים לפני קהל ישראל ואז יברר את שיטתו האמיתית ולהיפך את דעתם הכוזבת לעיני הכל.

ויש בכל דרך מעלה וחסרון. באופן הראשון יש מעלה, דאם ישתוק כל אותו הזמן וגם יסכים עמהם, לאט לאט הולך כחו הפנימי ונחלש עד שהותרה אצלו דעתם הכוזבת. ודוגמא, כמו שעומד אדם בחורף בחוץ בקור דחזק זמן רב, מתקרר חומו הפנימי ומת. מה שאין כן אם מתחזק בכל פעם נגדם, לא יתקררו כוחותיו הפנימיים. אבל באופן זה יש חסרון גם כן, דיכולו להתיעץ יחדיו נגדו ולהזיקו בגופו או בממונו, וצריך לרחמי שמים שיצילוהו מידם. ובאופן השני יש מעלה, שלא ייתעצו להזיקו אחרי שחושבים שהוא ג"כ אווז בשיטתם. ועוד מעלה יתירה יותר מזה שבבואו לפני קהל ועדה הוא והם, בודאי יתפארו התועים ויאמרו שפלוגי הנכבד אווז ג"כ בשיטתם, ואז יוכל לברר שיטתו האמיתית לעיני דכל.

והנה משה רבנו ע"ה ידע ברוה"ק את כחותיהם, יהושע היה כחו באופן הראשון, וע"כ הוא צריך לרחמי שמים שלא ייעצו עליו רעה, ולכן ברכו יהושיעך מעצת מרגלים. וכלב היה כחו באופן השני, ולא היה צריך לברכה. והנה כשבאו לחברון וראו שם את אחימן ששי ותלמי, ונפל פחדם עליהם, תיכף היתה דעתם להרע, והתבונן כלב איך להתנהג, והוסכם אצלו להסכים עמהם בפה כל אותה הדרך ועי"ז יהיה בו כח לבסוף להשתיקם ולברר לפני בני ישראל את השיטה האמיתית. אך היה ירא שע"ז יוכלו כוחותיו הפנימיים להתחלף במשך הזמן ולהיות ניסת לעצתם, לכן הלך ונשתטח על קברי אבות שיעזרוהו בזכותם שלא יתקלקל במשך הזמן.

והנה בודאי כשבאו המרגלים מן הדרך, אמרו, כולנו נשלחנו לארץ לתור אותה ולומר האמת, וכולנו מסכימים לדעה אחת, ולבד מאחד, והוא יהושע, ודעה אחת כמאן דליתא דמאי. והנה כשכלב ראה את התחיל לומר וכי זה בלבד עשה לנו כן עמדם וכפירש"י, וזהו שכתב ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי וכפירש"י שע"ז היה בו כח להשתיקם.

חשנה אחת | לע"נ רבינו אשר ב"ר בנימין זאב זצוק"ל

חע"ש פ"ג ח"א

לא יאמר אדם לַחֲבֵרוֹ, הֲעַל אֶת הַפְּרוֹת הָאֵלֹו לַירוּשָׁלַיִם לְחֶלֶק, אֶלָּא אֹמֵר לוֹ, הֲעַלְם שְׁנֵאֲנֵלָם וְנִשְׁתָּם בַּירוּשָׁלַיִם. אֶבֶל {א} נִתְּנִים זֶה לָזֶה מִתְּנֵת חֲנָם.

פרעון חוב מפירות מע"ש | הרב משה הורביץ

איסור פריעת חוב מדמי מע"ש הוא מפני איסור סחורה. וביר' לעיל רפ"א פ' מפני שהוא קודש וביזוי הוא למע"ש למוכרו וא"כ ה"ה בפרעון חוב.

אמנם בתוספתא שביעית פ"ז ה"ו משוה מע"ש לשביעית לאיסור סחורה ופרעון חוב משמע שהם מאותו טעם וכמו שלא ניתנו פירות שביעית לסחורה כן במע"ש ולא מפני הקודש שבו. והנה במתני' אי"ז פרעון חוב גמור הן מפני שלא התחייב תשלום למעלה הפירות וא"י לתובעו על כן והן מפני שהתשלום כדי שיאכל הפירות בירושלים ונחשב כעין צורך אכילה ואיסורו מדרבנן להחמיר ולהחשיבו כפרעון חוב.

ובפיה"מ להרמב"ם פ"י וזה אסור לפי שהוא בעצמו חייב להביאם שם. ויל"פ דבריו בב' דרכים:

הא' כיון שחייב להעלותם הרי הוא פורע את חוב ההעלאה בפירות מע"ש וכ"כ התפא"י ולפ"ז כל מצוה וכד' שהוא מחויב בה אסור לעשותה מפירות מע"ש גם אם אינו חוב ממון (קברנות לעיל פא' מ"ז שהם חוב ממון) כגון משלוח מנות וכד' ומצינו כן גבי שביעית שאסור.

הב' פרעון החוב הוא התשלום על ההעלאה רק בא הרמב"ם לפרש שאין ההעלאה צורך האכילה דא"כ זהו הקיום מצות אכילה בירושלים ומה איסור יש בדבר אלא כיון שמחויב להעלות ומוטל עליו שוב התשלום עבור העלאה לא נחשב עבור אכילה אלא כפרעון חוב, ועי'.

הערה | לשון הרע על עצים ואבנים

אינא בגמ' (ערכין יט): 'תנאי, א"ר אלעזר בן פרטא: בא וראה כמה גדול כח של לשנה"ה, מנלן, ממרגלים, ומה המוציא שם רע על עצים ואבנים כך, המוציא ש"ר על חבירו על אחת כו"כ'.

וצ"ע מדוע הוא הוצאת שם רע על **עצים ואבנים**, והא לכאורה כיון שהם אומרים שהארץ אינה טובה נמצא שהם כביכול אומרים **שהקב"ה** נתן מתנה שאינה טובה, ומי"א הוא לא נחשב גנות כביכול על הקב"ה.

ועוד הלא בכל איסור לשה"ר יש איסור על עצם הנזק שהם גרמו וכאן ודאי היה נזק בזה שעם ישראל לא רצה להיכנס ונשארו ארבעים שנה במדבר. ואם נגרם נזק הדבר מפורש שהוא נקרא לשון הרע מצד הנזק שנגרם כאן, נמצא שיש כאן ב' סיבות ללשון הרע, גם מצד שדיברו על הקב"ה וגם מצד שדיברו הביא נזק, ומפורש בפסוק 'וכל מנאצי לא יראוה'.

וא"כ לכאורה הוא לשה"ר גמור ולא על עצים ואבנים גרידא.

וביותר דהנה ה"ח"ח הביא (כלל ח א) דיש איסור לשה"ר על חפצים, ולכאורה כאן אינו לשה"ר על החפצים אלא לשה"ר על נתן המתנה ונ"מ שאם אדם מדבר על חפצי השני ולא נגרם מזה נזק לאף אחד מנא לה שיהיה איסור ע"ז.

ויל"ע בנכס של הפקר האם יהיה בזה איסור לשוה"ר.

לע"נ מרן הגאון רבי מיכל יהודה ב"ר משה דוד
זצ"ל ליפקוביץ

נלב"ע כ"ו סיון התש"ע

ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ מרת רחל ב"ר יהודה לייב הי"ד ומשפ'
נעקד"ה כ"ו סיון התש"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

נתרם על ידי נכדה הרב שמואל יהודה פורייס שליט"א

